УДК 316.334.22:331.526

В. І. Николаєва

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті розкрито напрямки державної політики у сфері зайнятості, зокрема: постійне вдосконалення діючих законодавчих актів, підвищення купівельної спроможності населення, запобігання розвитку безробіття та його зниження, стимулювання економічної активності населення, реформування державного управління у сфері зайнятості. Особливу увагу приділяється модернізації Державної служби зайнятості шляхом розширення і активного впровадження електронних та інноваційних сервісів.

Ключові слова: державна політика зайнятості, безробіття, економічне активне населення, ринок праці, Державна служба зайнятості.

DOI 10.34079/2226-2830-2020-10-19-124-129

В умовах соціально–ринкових трансформацій перед державною політикою зайнятості населення в українському суспільстві постійно виникає низка завдань, які потребують негайного вирішення. Зокрема, основні зусилля спрямовуються на створення системи адаптації різних категорій незайнятого населення до вимог ринку праці, а також ефективної системи соціального захисту безробітних. Останнім часом посилились негативні тенденції у сфері занятості в наслідок загострення соціально–демографічних процесів (старіння населення, скорочення кількості осіб працездатного віку, зовнішня трудова міграція, поява значної кількості внутрішньо переміщених осіб із–за тривалого воєнного конфлікту на сході України, тощо).

Питання державної політики зайнятості висвітлені у дослідженнях вітчизняних учених С. Бандур, С. Ковенської, Е. Лібанової, Ю. Маршавіна, І. Петрової, В. Петюха, Л. Фокас, Л. Щетініної та ін. Водночас залишаються недостатньо розглянуті особливості та напрями удосконалення державної політики зайнятості у сучасних умовах: транзитивності, ринкових перетворень, соціально–політичної нестабільності тощо.

Метою статті є аналіз поточного стану державної політики зайнятості та напрямів удосконалення в контексті реформування державного управління у сфері зайнятості.

Державна політика зайнятості в Україні – це система заходів, яка реалізується відповідними органами державної влади в області ринку праці. Політика зайнятості здійснюється на національному, регіональному і рівні громади (згідно здійснюваної реформи децентралізації). Водночас, державна політика зайнятості спрямована на розвиток ефективної зайнятості населення, створення умов для зниження рівня безробіття і на підвищення гнучкості ринку праці.

Функціональна роль державної політики зайнятості – гарантія розумного розподілу працездатного населення, у тому числі регіонального розподілу робочої сили на території з необхідною кількістю і якістю робочих місць, підтримка зайнятості на необхідному рівні, регулювання відносин між суб'єктами ринку робочої сили, забезпечення заробітною платою категорії населення, які не мають роботи тощо.

Сучасні умови реформування ринкового господарства України, трансформації у відносинах власності на тлі світових економічних процесів проблеми державного управління процесами зайнятості населення та безробіття стають нагальною потребою

необхідного забезпечення стабільності та стійкого розвитку суспільства. Реалізація нормативно-правового та організаційного механізмів державного управління у сфері зайнятості населення здійснюється, у першу чергу, прийняттям відповідних законодавчих актів. Серед них вважаємо доцільним виокремити:

1. Указ Президента України від 16.01.2013 р. «Про державну службу зайнятості України (ухвалено рішення про утворення нового центрального органу виконавчої влади з відповідною назвою, діяльність якого мала здійснюватися за рахунок коштів фонду загального обов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття).

2. Постанова Кабінету Міністрів «Деякі питання державного управління в сфері зайнятості населення» (регулювання організаційних питань роботи відповідних підрозділів служби зайнятості).

Проте, до сих пір, усі завдання та функції вказаного вище органу виконує утворена ще в 1990 р. система державних установ під керівництвом Міністерства соціальної політики – Державна служба зайнятості [1].

Хоча існує нагальна потреба прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування державного управління у сфері зайнятості населення та соціального страхування на випадок безробіття», підготовленим Міністерством соціальної політики України, на жаль ухвалення його затягується. У цьому законодавчому акті передбачено вирішення декількох гострих проблем державної політики зайнятості: запровадження інноваційних технологій регулювання ринку праці, підвищення мотивації роботодавців та безробітних до звертання у Національне агентство зайнятості, розширення спектру напрямів працевлаштування безробітних. Імплементация принципу соціального діалогу пропонується за рахунок утворення консультативно-дорадчого органу – Ради національного ринку праці [2].

Як стверджує І. Петрова [3], на зайнятість населення суттєву дію оказують різноманітні фактори, особливо на регіональному рівні: природно-географічні, демографічні, економічні, соціальні, законодавчо-правові, політичні, організаційні, техніко-технологічні, історико-культурні, екологічні. Необхідно підкреслити, превалювання окремих факторів буде залежати від регіональних особливостей.

Згідно статистичних даних державної служби зайнятості [4] у 2019 р. кількість зайнятого населення у віці 15–70 років зросла на 1,1% і становила 16 578 тис. осіб, а кількість безробітного населення у віці 15–70 років знизилася на 0,6% і становила 1 488 тис. осіб. Незважаючи на позитивні зрушення в економіці, рівень безробіття в Україні залишається на високому рівні – 8,8% у 2018 році, 8,2% в 2019 р. Найвищі рівні безробіття від 10,1% до 13,7% були відзначені в 2019 р. у Луганській, Донецькій, Кіровоградській, Волинській, Полтавській, Чернігівській областях.

Необхідно зауважити, на сьогоднішній момент абсолютна більшість працівників ринку праці зайнято в оптовій і роздрібній торгівлі. Цей вид економічної діяльності разом із сільським господарством забезпечував 38,8% усієї зайнятості в країні, тоді як частка зайнятих в інноваційних видах економічної діяльності (освіта, професійна наукова та технічна діяльність, інформація й телекомунікації) становила лише 13,3% [5]. Отже, структура зайнятості в Україні є неякісною, з низьким вмістом її інноваційних видів і домінуванням видів праці, характерних для застарілих технологічних укладів.

Необхідно, підкреслити, що у Державній службі зайнятості створена постійно діюча система моніторингу, оцінки і прогнозування, основна мета якої є: аналіз ситуації на ринку праці країни та окремих регіонів, кількість і якість наданих

соціальних послуг громадянам і роботодавцям; прогнозування формування сучасного ринку; узагальнення і оприлюднення результатів статистично-аналітичної інформації щодо діяльності державної служби зайнятості, ситуації на ринку праці та перспектив його розвитку. Зараз проводиться одночасно 109 моніторингів. Аналіз здійснюється на основі обліку первинних документів, які вносяться до інформаційної системи у базових центрах зайнятості (БЦЗ) спеціалістами [4].

Реформування державного управління у сфері зайнятості полягає у визначенні Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства відповідальним за формування й реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення (Закон України від 5 грудня 2019 р. №341–ІХ). Відтепер економічна, а не соціальна політика буде визначати вектор розвитку ринку праці в Україні.

Насамперед, Державна служба зайнятості в Україні має розгалужену структуру, яка налічує 25 регіональних центрів зайнятості, 95 базових та 429 філій регіональних центрів зайнятості. Основними завданнями служби є задоволення потреб різних категорій населення у питаннях працевлаштування шляхом уніфікованої оперативної бази вакансій та створення умов отримання професійного навчання по всій країні, у тому числі он-лайн [6].

У рамках реформування державної політики зайнятості в ДСЗ були започатковані нові форми надання соціальних послуг:

- інститут кар'єрного радника, який дозволить забезпечити якісне надання послуг з планування кар'єри з урахуванням потреб роботодавців та можливостей здобувачів роботи;

- диференційований підхід до клієнтів, з урахуванням навичок, кваліфікацій та надання адресних послуг для повернення їх на ринок праці;

- індивідуальні плани надання соціальних послуг та працевлаштування, які будуть спільною програмою дій кар'єрних радників та зареєстрованих безробітних, що міститимуть спільні зобов'язання обох сторін щодо пошуку роботи та забезпечуватимуть індивідуальний супровід і організацію надання послуг [7].

У 2019 р. в Державній службі зайнятості було впроваджені електронні сервіси: освітній портал (skills.dcz.gov.ua); надання соціальних послуг громадянам та роботодавцям. Відтепер громадяни зможуть проходити навчання, розвивати власні навички, а працівники служби – підвищувати професійну кваліфікацію дистанційно, он-лайн. Особливо цінним є забезпечення громадян з інвалідністю та жителів віддалених регіонів України освітніми та тренінговими послугами незалежно від можливості добратися до курсів, навчальних закладів. Перед усім, у 2019 р. кількість користувачів сайту державної служби зайнятості (www.dcz.gov.ua) становила 1,9 млн. осіб, зареєстровано 5,5 млн. відвідувань. Це говорить про великий попит електронних сервісів ДСЗ. На початок року створено 197 тис. електронних кабінетів роботодавців та 248 тис. електронних кабінетів шукачів роботи [4].

Наразі, більшість теоретиків і практиків соціальної роботи наполягають на соціальній підтримці найбільш уразливих верств населення, завдяки розробці і запровадженню превентивних програм та створенню сприятливих умов для працевлаштування. Актуальність заявленої проблеми виокремлюється збереженням превалювання неоліберальної ідеології, яка в сучасних реаліях фактично займає проміжну позицію між консерватизмом і соціал-демократією. Неолібералізм проявляється як десоціалізація соціального віддзеркалення за умови надання переваг ринковим імперативам над суспільними. При цьому здійснюється формування автономної, приватизованої системи, коли держава загального добробуту (*welfare state*) трансформується у державу загальної праці (*workfare state*). Отже, перехід на ринкові

відносини як панацеї у вирішенні гострих питань майже в усіх сферах суспільства становиться утопічною і породжує проринкову ортодоксію.

Для модернізації державної служби зайнятості та визначення її ролі й значення для суспільства було розроблено Стратегію розвитку державної служби зайнятості на 2020–2022 рр. та удосконалено обслуговування на основі закладених основних стовпів надання послуг, впровадження нових підходів до роботи персоналу ДСЗ. Крім того, в Основних напрямках реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 р. [8] основний акцент сфокусовано на створенні нових робочих місць за рахунок розвитку підприємництва та самозайнятості, забезпеченні створення гідних умов праці для уразливих категорій населення.

Вирішення заявлених проблем у реалізації ефективної державної політики зайнятості потребує вдосконалення, у першу чергу, нормативно-правового механізму державного управління, який дозволить знизити негативний вплив глобалізації, транзитивності, соціально-демографічної кризи на реформування національної економіки і соціальної політики.

Таким чином, діяльність органів державного управління із здійснення ефективної політики зайнятості населення повинна спрямована на створення більш активних заходів на ринку праці з врахуванням особливостей конкретного регіону та громади.

Список використаної літератури

1. Петрова І. Л. Інноваційний сегмент ринку праці: оцінка тенденцій та перспектив / І. Л. Петрова // Демографія та соціальна економіка. - 2018. - № 1. - С. 166-180. ; Petrova I. L. Innovatsiinyi sehment rynku pratsi: otsinka tendentsii ta perspektyv / I. L. Petrova // Demohrafiia ta sotsialna ekonomika. - 2018. - № 1. - S. 166-180.
2. Соціальний звіт за 2018 рік [Електроний ресурс] // Міністерство соціальної політики. – Режим доступу : <https://www.msp.gov.ua/news/17003.html> ; Sotsialnyi zvit za 2018 rik [Elektroni resurs] // Ministerstvo sotsialnoi polityky. – Rezhym dostupu : <https://www.msp.gov.ua/news/17003.html>
3. Куцеволова М.В. Фактори впливу на зайнятість населення регіонів: можливості використання у процесі формування політики зайнятості / М. В. Куцеволова // Демографія та соціальна економіка. - 2017. - № 2. - С. 225-236. ; Kutsevolova M.V. Faktory vplyvu na zainiatist naseleння rehioniv: mozhlyvosti vykorystannia u protsesi formuvannia polityky zainiatosti / M. V. Kutsevolova // Demohrafiia ta sotsialna ekonomika. - 2017. - № 2. - S. 225-236.
4. Про Державну службу зайнятості України [Електроний ресурс] : Указ Президента України № 19/2013 від 16.01.2013. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/19/2013> ; Pro Derzhavnu sluzhbu zainiatosti Ukrainy [Elektroni resurs] : Ukaz Prezydenta Ukrainy № 19/2013 vid 16.01.2013. – Rezhym dostupu : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/19/2013>
5. Дяченко М. Державне управління зайнятості населення регіону [Електроний ресурс] / М. Дяченко, О. Василенко // Державне управління: удосконалення і розвиток. - 2018. - № 2. – Режим доступу : http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/24.pdf ; Diachenko M. Derzhavne upravlinnia zainiatosti naseleння rehionu [Elektroni resurs] / M. Diachenko, O. Vasylenko // Derzhavne upravlinnia: udoskonallennia i rozvytok. - 2018. - № 2. – Rezhym dostupu : http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/24.pdf
6. Державна служба зайнятості [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/pro-sluzhbu> ; Derzhavna sluzhba zainiatosti [Elektroni resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/pro-sluzhbu>

7. Шкіндюк І. Ю. Шляхи удосконалення державного управління зайнятістю населення України [Електроний ресурс] / І. Ю. Шкіндюк // Державне будівництво. - 2012. - № 1. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_1_43 ; Shkindiuk I. Yu. Shliakhy udoskonalennia derzhavnoho upravlinnia zainiatistiu naseleennia Ukrainy [Elektroni resurs] / I. Yu. Shkindiuk // Derzhavne budivnytstvo. - 2012. - № 1. - Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_1_43

8. Державна служба зайнятості: зміни та новації в наданні послуг на ринку праці [Електроний ресурс] // Центральний центр зайнятості. – 2019. – 29 січня. - Режим доступу : <https://dcz.gov.ua/novyna/derzhavna-sluzhba-zaynyatosti-zminy-ta-novaciyi-v-nadanni-poslug-na-rynku-praci> ; Derzhavna sluzhba zainiatosti: zminy ta novatsii v nadanni posluh na rynku pratsi [Elektroni resurs] // Tsentralnyi tsentr zainiatosti. – 2019. – 29 sichnia. - Rezhym dostupu : <https://dcz.gov.ua/novyna/derzhavna-sluzhba-zaynyatosti-zminy-ta-novaciyi-v-nadanni-poslug-na-rynku-praci>

Стаття надійшла до редакції 01.05.2020

V. Nikolaieva

ANALYSIS OF GOVERNMENT EMPLOYMENT POLICY AT THE MODERN STAGE

The article reveals the directions of government policy in the field of employment, in particular: constant improvement of existing legislation, increasing the purchasing power of the population, preventing the development of unemployment and reducing it, stimulating economic activity, reforming public administration in the field of employment. Factors influencing the employment of the population of the regions: natural–geographical, demographic, economic, social, legislative–legal, political, legal, technical–technological, historical–cultural, ecological.

Particular attention is paid to the modernization of the Government Employment Service through the expansion and active implementation of electronic and innovative services. As part of the reform of state employment policy in the of the Government Employment Service, new forms of social services were introduced: educational portal; provision of electronic social services to citizens and employers; institute of career counselor, differentiated approach to clients, taking into account skills, qualifications and provision of targeted services to return them to the labor market; individual plans for the provision of social services and employment. To modernize the civil employment service and determine its role and significance for society, the Strategy for the Development of the Civil Employment Service for 2020–2022 was developed and the service was improved on the basis of the main pillars of service provision, introduction of new approaches to staff work.

It is proved that to overcome the employment crisis it is necessary to update the contents of the government employment policy, to shift the focus from payment of unemployment benefits to the creation of modern jobs and facilitate the unemployed to develop their activity and competitiveness in the labor market.

In particular, national employment policy priorities, state employment programs, legislation and regulations should be developed at the state level. The entire content of public administration activities to implement employment policy should reflect the full range of active and passive measures of the state in the labor market and apply the most effective methods and techniques of public administration, taking into account the specifics of a particular region. Thus, the activities of public administration bodies to implement an effective employment policy should be aimed at creating more active measures in the labor market, considering the specifics of a particular region and community.

Key words: *government employment policy, unemployment, economically active population, labor market, Government Employment Service.*

УДК 316.334.22:331.526

М. К. Подгайко

МЕНТОРСТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ПРОТИДІЇ ПРОБЛЕМІ БЕЗРОБІТТЯ МОЛОДІ

У статті проаналізовано поняття «менторство», його сутність та значення. Досліджено, яким чином відбувалася трансформація менторства з часів Стародавньої Греції до сьогодення, та з'ясовано, яким чином інститут менторства може вплинути на вирішення окремих питань розвитку сучасного соціокультурного українського середовища. Насамперед, йдеться про проблему безробіття молоді, а саме: першого працевлаштування, браку в них достатнього досвіду та практичних навичок для влаштування на роботу. У цьому контексті було розглянуто питання менторства з огляду на впровадження Концепції дуальної форми здобуття освіти в Україні. Тобто йдеться про надання можливості молоді одночасно навчатися у закладах професійної, професійно-технічної чи вищої освіти та працювати на виробництві чи в установі за основною спеціальністю. Було проаналізовано постать ментора, його основні функції та шляхи передачі досвіду, знань та професійних навичок своїм підопічним. Намічені основні етапи розвитку інституту менторства в Україні, його вплив на протидію проблемі безробіття молоді та наповнення ринку праці фахівцями затребуваних спеціальностей.

Ключові слова: *ментор, менторство, дуальна освіта, ринок праці, розвиток кар'єри, професійна освіта.*

DOI 10.34079/2226-2830-2020-10-19-129-133

Сучасний ринок праці в Україні постійно змінюється. Простежуються певні негативні тенденції, які потребують негайного вирішення. Йдеться про дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили. Як наслідок – ріст безробіття серед населення працездатного віку. Ці процеси негативним чином впливають на економічний розвиток країни загалом.

Безробіття є найгострішою проблемою сучасної молоді. Працевлаштування на перше місце роботи стає для молодих людей справжнім випробуванням. Відсутність досвіду роботи не компенсується навіть наявністю диплома про вищу, професійну чи професійно-технічну освіту. На жаль, документ про освіту престижного навчального закладу не є гарантом вдалого працевлаштування. Роботодавці скаржаться на те, що у молоді майже відсутні навички практичної роботи за фахом. Отже, спостерігається невідповідність змісту освіти та методики викладання вимогам сучасного ринку праці та потребам особистості.

Простежується тенденція зростання попиту на кваліфіковані кадри робочих спеціальностей. За даними Державної служби зайнятості більшість вакантних місць – це робочі місця [5].

Набувають все більшої актуальності так звані «найпростіші професії». Відповідно